

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XXI. Magistratum prouincialium ordo, & officia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

Censura pe-
nis magi-
stratum sit.

Hanc igitur censuram rationem plerumque tenent re-
publica, ut iudicium de moribus penes magistratum
sit. Id quod etiam in Ecclesia fieri afolet, sunt enim
morum magistri ipsi Episcopi, atque antistes Ecclesie;
cum enim finis principis sit beata vita subditorum,
ea vero sine virtute esse non possit, eius maxime cu-
ram ipse habeat oportet. Quid vero non efficere pos-
testas tam magna, tam seuera? Valerius libro secun-
do, capite nono. eam bellicis laudibus exaquet. Ca-
strens disciplina tenacissimum vinculum, & militaris ratio-
nis diligens observatio, admonent me, ut ad censuram pacis
magistram custodemque transgrediar. Nam ut opes popul-
i Romani in tantam amplitudinem imperatorum virtutibus
excesserunt: ita probitas & continentia censorio supercilio ex-
aminata est. Opus effectum par bellicis laudibus. Quid enim
prodest foris esse strenuum, si domi male vi-
tur: expugnentur licet urbes, corripiantur gentes, regnis iniiciantur manus, nisi
foro & curia officium, ac verecundia sua conspiciant. partium
rerum: equatus celo cumulus sedem stabilem non habebit, ad
rem igitur pertinet nosse, atque adeo recordari acta censoria po-
testatis.

Censura ne-
cessaria.

Quod si censura vigor perdurasset, nunquam ma-
gni imperatores metu egestatis patriam occupassent,
mirati sunt Romanorum posterum veterum seueritatem:
Quid, inquit Valerius de Fabricii Lusini censura
loquar? narravit omnis aetas, & deinceps narrabit ab eo Cor-
nelium Rufinum duobus consulatibus, & dictatura speciosissi-
me functum, quod decem pondo vasa argentea comparasset;
perinde ac malo exemplo luxuriosum, in ordine senatorio re-
tentum non esse. Ipse Medius fidius mililiteri seculi nostri
obstupescere videntur, cum ad tantam seueritatem reueren-
dam ministerium accominodare coguntur, ac vereri ne non
nostra urbis acta commemorare existimentur. Vix enim cre-
dibile est intra idem pomerium decem pondo argenti & inui-
diosum fuisse censum & inopiam haberi contemptissimam.

Seueritas
profectu-
sura.

Ne vero paucos putemus, plurimos notatos of-
fendit idem Valerius. Equestris quoque ordinis bona
magna que pars quadringenti iuuenes, censoriam notam pa-
tiente animo sustinuerunt, quos V. Valerius, & P. Sempronius,
quia in Sicilia ad munitionem opus explicandum ire iussi, fa-
cere id neglexerant; equis publicis spoliatos, in numerum ara-
riorum retulerunt.

In meritu-
lo sanitia

Et deinceps. Turpis etiam metus censorsum summa cum
seueritate penam exegerunt. M. enim Atilius Regulus, & P.
Furius Philus, L. Metellum quaestorem, compluresque equites
Romanos, qui post infeliciter commissam Cannensem pu-
gnam cum eo abituros se Italia iurauerant, direptis equis
publicis, inter ararios referendos iurauerunt, hosque graui
nota affecerunt, qui cum in potestatem Annibalis venissent,
legati ab eo ad senatum missi de permutandis captiuis, neque
impetrassent, quod petebant, in urbe manserunt: Quia & Ro-
mano sanguini fidem prestare conueniens erat; & M. Atilius
Regulus censor perfidiam notabat; cuius pater per sumos crucia-
tus expirare, quam fallere Chartagenenses satius esse duxerat.
Iam hac censura ex foro in castra transcendit, qua neque timeri,
neque decipi voluit hostem.

Censura
violencia.

Duo egregia veteris Reipublice censoria monu-
menta: Nam plurimos notarunt cum Metello, de
quibus Livius lib. 22. Deinde notati graui ignominia
sunt affecti, qui ex castris redierant, de quibus eod. l.
Livius. Caterum proximis censoribus adeo omnibus notis
ignominiosis confectos esse, ut quidam eorum mortem sibi ipsi
ex templo conscuerint: ceteri non foro solum, omni deinde vi-
ta, sed prope luce ac publico caruerint.

Qua quidem in re maior erat censorum, quam
consulum potestas. Imo ipsos consules notare pote-
rant.

§. 8. Viget & olim viguit apud Venetos censura
nobilitum praesertim, qua magis quam bello Rem-
publicam illam conseruatam constat. Apud Lucen-
tes grauis, & matura, meliorque quam olim Romae cen-

sura exercetur. Septimana illa proxima ante Pascha, que sta-
ta dicitur, qui in hoc consilio sunt, certo quodam loco congregatur.
Ex iis unusquisque schedulam, in qua nomen eius, quem ille pro
homine flagitioso, & ciuitate indigno habet, scriptum est, in
arcam ad id preparatam immittit. Quo facto, schedula pro-
muntur: ac si forte alicuius nomen aliquoties iteratum lega-
tur, res ad Maius Consilium refertur, ibique, rursus suffragia in-
euntur: quibus si damnetur, istalis pro homine neario & ci-
uitate indigno indicatur, statimque, exulare eo adhuc resere pu-
blica praconis voce iubetur. Proscriptionis vero hic modus est, ut
intra triennium quinquaginta miliaribus ab vrbe absit: cui si con-
trauenerit, capitis poenam incurrit. Finito triennio si is reuer-
sus vitam non emendarit, rursus eodem modo in exilium pel-
litur.

Lucensium
censura.

Huc etiam pertinet, quod Octouiri ibidem, qui
diuerforia & hospites obseruant, fallaces & menda-
ces corrigunt: nam multarum urbium corruptela ex
cauponarum incuria oriuntur, cum in ea loca faex
ciuitatum confluat, & vitia sese primum intendunt
illis in locis, ubi lucro sunt eorum fautoribus. Apud
Genuenses munus censorum partim iis, quos censo-
res appellant, partim Magistratui S. Georgii datum
est.

§. 9. Addam pro coronide, Censores olim vnctos,
Varro l. 5. de Lingua Latina. Nunc primum ponam de cen-
soris tabulis, ubi noctu in templum censura auspicatur, atque
de caelo nuntiatum erit: praconis sic imperato, ut viros vocet.
Quod bonum, fortunatum, felixque salutareque fiet populo
Romano Quirit. Reique publica Quiritium, nubique colle-
que meo, fidei, magistratuique nostro. Omnes Quirites, pedi-
tes, armatos, priuatosque curatores omnium Tribuum, si quis
pro se prone altero dari curationem volet, voca in licium huc
ad me. Praco in templo primum vocat; postea de more item
vocat. Vbi lucet, Censor, Scriba, Magistratus, murrha vnguen-
ti, vnguentum.

Censores
vncti.

CAPVT XXI.

Magistratuum provincialium ordo, & officia.

§. 1. DE maioribus magistratibus vel extra urbem
imperantem, ut sunt proconsules, propa-
tores, vel extra regnum, in quo sedem rex constituit,
ut Proreges, Magni Praetores, agendum est. Qua in
re cum non modo diuersae Respublicae, sed eadem
etiam, atque adeo Romana crebro variarit, serio do-
cendum est, & veterum sapientium praxis producen-
da est, erroreque, & euenta pensanda sunt.

Provincia-
lium magi-
stratuum
summa ra-
tio habenda

§. 2. Proconsules dicti, siue pro consule, quibus
Reip. causa magistratus finito anno continuabatur,
quique vel e magistratu, vel priuatis in provincias mite-
bantur. Eadem ratione Propraetores, qui e praetura,
vel in Praetorias provincias mittebantur. Primum
prorogatus magistratus est Publio Philoni apud Li-
uium l. 8. Publio triumphus decretus, quod satis credebatur
obfidione domitos hostes in fidem venisse. Duo singularia haec ei
viro primum contingere, prorogatio imperij, non ante in vilo fa-
cta, & acto honore triumphus.

Prorogatio
imperij tra-
ra.

Factum hoc anno urbis conditae 428. in obfidione
Palaeopolitana. Ex priuato proconsul factus est Scipio.
l. 26. Ordinarii consules gesto magistratu ibant in pro-
uinciam proximo anno, si vero sequentibus annis id fie-
ret, priuati ire dicebantur. Verum utrumque; mitterentur,
opus erat magistratibus bonis, & fortibus optime No-
uelli. 24. praef. Nunquam sane credidimus veteres Romanos
ex paruis, adeoque minutissimis principibus tam amplam con-
stituisse remp. & totum exinde terrarum orbem (pene dixerim-
us) sibi adiungere & premere, & tueri imperio potuisse, nisi
maioribus in provincias magistratibus missis, plus ea re dignitatis
sibi coparasset, simulque illis armorum iuxta ac legum potestatem fecis-
sent,

sent, neque non ad utrumque accommodatos & idoneos habuissent, quos quidem praetores vocabant, appellatione illi ex eo indita, quod ceteris omnibus praerent, & proponerentur permissa se. eis tam rei bellicae administratione, quam legum praescriptione. Unde & ea loca, in quibus publice Magistratus, vel ius reddere, vel habitare solebant Praetoria appellare, & ut plerumque in remp. leges ex viua praeorum voce inferrentur, constituerunt. Et multi praetores partim Siciliam, partim Sardiniam Insulam, partim Hispaniam, partim terra marig, alij aliud vel imperio adiecerunt, vel rexerunt.

Sicilia prima prouinciarum.

§. 3. Initium prouinciarum Sicilia & Sardinia, postea duae Hispaniae, aliaeque successerunt. Primum harum rectores centuriatis comitijs constituti sunt, & dicti praetores, Consulibus deinde etiam commissae ob bellum gerendum. Praetores si prorogato imperio in prouincia mansissent, dicebantur propraeores. Verum postea rectius visum est, ut qui praetoram in vrbe gessissent, sub anni finem in prouincias proficiscerentur. Horum quidem non minor potestas fuit, quam proconsulum, sed tamen non duodecim, sed sex licitoribus duntaxat, utebantur. Augustus ut sensim omnia ad se traheret, eos, qui nec consulatum, nec praetoram in vrbe gessissent, in prouinciam mittebat, & propraeores appellauit.

Belli gerendi ius lege curiata dabatur.

§. 4. Lege curiata mittebantur, quia sine ea belli gerendi ius non habebant, itaque illa lex in pacata euntibus necessaria non erat. Verum ad sumptus & ornamenta prouinciae necessaria erat populi iussio. Nam ut viaticum in legatos, & cohortem, comitatumque decerneretur, legis auxilio consequebatur. Capitolinus in Alexandro argentum de publico datum testatur praesidibus. Leges proficiscendi erant: primo, obseruare autem proconsulem oportet, ne in hostij praebeatis oneret prouinciam: ut imperator noster cum patre Aufidio Seueriano rescriptis. Nemo proconsulum stratores suos habere potest, sed vice eorum milium ministeria in prouincijs funguntur. Secundo, Proficisci autem proconsulem melius quidem est sine vxore, sed & cum vxore potest, dummodo sciat senatum, Cotta & Messala Cos. censuisse futurum, ut si quid vxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipso ratio & vindicta exigatur. Tercio. Antequam vero fines prouinciae decreta sibi proconsul ingressus sit, edictum debet de aduentu suo mittere, continens commendationem aliquam sui: si qua & familiaritas sit cum prouincialibus, vel coniunctio, & maxime excusantis: ne publice vel priuatim occurrant ei: esse enim congruens, ut unusquisque in sua patria cum exciperet. Vide libro primo. de offic. proconsul.

Ius cognoscendi, & belli gerendi.

§. 5. Potestas itaque proconsulum erat, & imperium; Potestas erat cognoscendi, iudicandique imperium erat rerum bellicarum. Jus hyeme communiter, & in conuentibus dicebant, bellum aestate gererebant. Belli causa proconsules missi sunt, Primus in Africam, deinde in Asiam, & Achaia. Primum anno V.C. 605, statutum, ut qui functi essent in vrbe consulatu, potestate consulari in prouincijs irent. Non potuit ante aduentum legato mandare, nisi forte in itinere necessariam moram pateretur. Vlp. lib. 4. de off. proconsul. Post hac ingressus prouinciam mandare iurisdictionem legato suo debet: nec hoc ante facere, quam fuerit prouinciam ingressus. Est enim per quam absurdum, antequam ipse iurisdictionem nanciscatur, (nec enim prius ei competit, quam in eam prouinciam venerit) alij eam mandare, quam non habeat, sed si & ante fecerit, credendum est, videri legatum habere iurisdictionem, non exinde, ex quo mandata est, sed ex quo prouinciam proconsul ingressus est.

Vetigalium curam habet.

Quod limitat Papinian. libro primo. quae sit. Aliquando mandare iurisdictionem proconsul potest, etsi nondum in prouinciam peruenerit: quid enim si necessariam moram in itinere patitur: maturissime autem legatus in prouinciam perueniens sit?

Nec minus vetigalium illis cura, annonaeque &

nauium incumberebat. Itaque & frumenti numerum imperabant, idque vendebant, aut recondebant; vetigalia interdum imponebant, praetorum ipsi habebant. Quae omnia nunc quidem concedi praedibus non solent. Nam nimium ad exhauriendas prouincias abusi potestate sunt. Verum clarissime haec iura ipsa exponunt locis ante citatis. Solent etiam custodiarum cognitionem mandare legatis, sic ut praedibus custodias ad se remittant, ut innocentem ipse liberet, sed hoc genus mandati extraordinarium est, nec enim potest quis gladij potestatem sibi datam, vel cuius alterius coercionis ad alium transferre, nec liberandi igitur reos ius, cum accusari apud eum non possint. Sicut autem mandare iurisdictionem, vel non mandare est in arbitrio proconsulis, ita adimere mandata iurisdictionem licet quidem proconsuli, non autem debet inconsulto principi hoc facere.

§. 6. Honos plane regius illius impendebatur; Bonis quidem templa, statuae, dies festi, legationes honorificae ad senatum, eadem etiam impensius malis, uti ne tantum, quantum possent, nocerent.

Honos proconsulis latius quam eius potestas sefe extendebat, ita de officio proconsul. Proconsul ubique quidem proconsularia insignia habet. statim atque urbem egressus est: potestatem autem non exercet, nisi in ea prouincia sola, quae ei decreta est.

Nonnulla tamen potestate utebatur etiam extra suam prouinciam, sed honoraria magis, quam imperiali. Ita l. 1. tit. 16. Omnes proconsules statim, quam urbem egressi fuerint, habent iurisdictionem: sed non contentiosam, sed voluntariam: ut ecce manumietur apud eos possint tam liberi, quam serui, & adoptiones fieri. Apud legatum vero proconsulis nemo manumittere potest, quia non habet iurisdictionem talem.

Jurisdictione voluntaria de plano est, contentiosa ex tribunali, ut Cuiac. & alij.

Verum quod praecipue spectabant, erat occasio immensos colligendi thesauros. Rapinis etenim & concussionibus focos vexabant, immunitates donabant, vendebantque, Strabo lib. 2. de Paphlag. ὅτι οἱ τῶν ῥωμαίων ἡγεμόνες ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπὶ τοῖς μέγεθος, βασιλείας τε καὶ δυναστείας καθίσταντες, καὶ πόλεις τὰς μὲν ἐλευθεροῦντες, τὰς δὲ ἐν χειρὶ τοῦ τοῦ δυναστείας τὰς δὲ ἐπὶ τὸ δῆμον τῶν ῥωμαίων ἐκδίδωσι. Postea alias diuisiones Romanorum duces instituerunt, regesque & dynastas constituentes, & vrbes quasdam liberas quasdam dynastis subditas fecerunt, quasdam sub potestate populi Romani reliquerunt. Hinc magnae opes, aliae ex muneribus urbium, ne debita soluerent, ne in hyberna militem reciperent; aliaeque de quibus alio loco actum est.

§. 7. Errores in hoc genere plures supra memoraui; Nam quod sorte legerentur, nemo prudens probare poterit, ipse Augustus cum in populi prouincias sorte legisset proconsules, postea mutauit. Deinde nimium breue erat imperium; Quid nobis inquit Apuleius cum istis proconsulum vicibus? Quid cum annis breuibus, & festinantibus mensibus? Summe eunt, & redeunt annus absumitur. Quam ob causam multo aliter hodierno tempore magistratus mandantur, & ipse quoque Augustus fecit, ut nepe eius praefecti ad arbitrium permanerent, & mutarentur. Quod nunc quoque in Gallia aliisque seruatur regnis. Maximam vero perniciem attulit, quod legum subditi destituti prouinciales, postquam omnibus iniurijs afflicti, exhaustiue essent, per speciem iuris & legum damnanantur, quod si causam obtinerent rerum tamen minimam partem recuperabant, perpotabant magni illi rei;

at tu victrix prouincia ploras.

Nec victrici prouinciae melior spes allucebat, damnatorum familiares, amici, participes, liberi, & nepotes iterum erant imperaturi. Vindices itaque imminuebant,

Nobis fuisse abbat

Magistratus etiam apud alienos est suus honos.

Magistratus etiam apud alienos est suus honos.

Reperitur caput effigie

Prouincia Romanorum non ad communem bonum, sed paucorum utilitatem instituta.

Sors in lectione rerum vitanda.

Celeres imperantium intendunt cupiditatem.

Profectus paucis

Recuperatio rerum difficilis.

nebant, nec quicquam patroni proderant, utpote qui alia in parte prædati præsidio egerent, qui vel connubiorum affinitate, vel rapinarum societate juncti essent.

§. 8. Modus erat corrigendi leges Majestatis, pectulatus, repetundarum. Sed leges illæ adeo in abusum abierant, ut provinciales eis ipsis, quæ pro eorum salute latæ erant, affligerentur. Lex quidem majestatis & pectulatus severe exercebatur, de repetundis, nisi in atrocibus & inimico debili lente agebatur. Lex ergo ea fociorum causâ data est, & aliquando effectum habuit; de ea videri potest Petrus Gregor. in Syntagm. lib. 36. cap. 28. §. 15. & seq. Iulius Cæsar

repetundarum convictos ordine movit. Et quando Marius Priscus, accusatus fuit ab Afris lege Iulia repetundarum, quibuspro consule præfuerat, placuit Senatui septingenta millia, quæ acceperat Marius, arario inferenda. Mario autem vrbe & Italia interdictum. De Hostilio Firminio legato Marii, placuit quoque, quod ei ad turpissima ministeria operam suam accommodauerat, ne in sortitione provinciae eius ratio haberetur. Cornelius Gallus, ut author Ammianus Marcellinus Octaviano res tenente Romanas procurator Aegypti, exhaustis civitatem plurimis interceptis, reuersus, cum furtorum arceseretur, & depopulata Provincia metu nobilitatis acriter indignata, cui negotium spectandum dederat Imperator stricto incubuit ferro, metu certe pena capitalis, quam inde se subiturum putabat. C. Servilius Glaucia legem Romæ tulit, quæ Latinus erat civitatis assequenda, in locum eius quem accusando dampnasset repetundarum. Vult etiam lex Iulia repetundarum, eum reum esse eius etiam, qui acceperit, quo magis minusve ex officio suo faceret. Damnaturs à populo Atheniensiquinquaginta talentis Demosthenes, Orator, quod cum dixisset Harpalum ex Asia ab Alexandro profugum, postea ab Harpocalice & viginti talentis delinquit, destitisset à capto, ut ait Dinarchus contra Demosthenem, Plutarchus, Iustinus, & Athenæus. Ea ratione qui ob accusandum vel non accusandum accipiunt, lege repetundarum tenentur. Et si in innocentium accusationem coierit aliqui, qui ob denunciandum vel non denunciandum testimonium pecuniam acceperint, vel ob militem legendum, mittendumve: ob sententiam in Senatu consiliove publico dicendam. Aliud caput legis Iulie repetundarum ab Ulpiano notatur. Si proconsul ante se de provincia dimittat legatum suum. Aliud caput, ne Senatores navem maritimam habeant. Et navem edificare vel habere in ea provincia, quam quis administrat, prohibetur Præfidi: nec aliud quicquam ibi emere. Lege repetundarum damnatos apud Grecos etiam legimus, teste Xenephonte, in reddenda ratione præteriti temporis, prætores Philesum, & Xanthiclem, quod est Gauletica pecunia, quam servandam acceperant, minas viginti supplasset, & tantundem reddidisse iudicio.

§. 9. Post annum quintum initi consularis aliquando primum in provincias mirebantur, hinc factum, ut multi nunquam provincias fortiterentur. Hoc factum sub Tiberio, & deinceps crebro, ut nomen Consulatum sensim euilesceat, cum alios maiore loco esse cernerent.

§. 10. Prætores dicti initio, postea Proprætores, de quibus ante dixi. Cæterum cum multis modis variatum fuerit, Iustinianus ad antiquas leges reuocare conatus est. Idque tum in alijs, tum in Prætoribus Pisdia, Thracia, Lycæonia, & maxime Paphlagonia, nouel. 29. c. 1. & c. 2. Enimvero qui totius provinciae imperium tenet (appellatur autem tota provincia, quæ admodum & ante, Paphlagonia) etiam aberrando vrbes Iustriabit, nulla id factum

prohibente formula olim sacra forte ad talium prohibitionem composita, sed neq. vicarios in locum suum hinc inde per vrbes dimittens. Omnino n. hoc ipsum prohibemus: siquidem turpe est, ut quâ diu ipse in provincia ius reddat, interim alteri quoque vices suas contra legem committat. Sed ipse omnia dispensabit, & publica tributa summa cum animi promptitudine profligabit, neq. plus, neq. minus exigens. Iustitia præterea consentanea æquabilitatem retinens, simul providentiam adhibebit, ut si

quid damnis suis acceperit, id corrigat: simul vrbes illas tam publicè quam privativè conseruet. Annonâ quoque, quam vrbes Magistratus habebat urgentem in septingentos viginti quinq. aureos capiet, tum ad sefforem habebit, qui 72. ferat aureos, & cohortem unam ex ambabus compositam, procedentem usq. ad centum virorum numerum, & quadringentos quadraginta septem aureos, & tremissem percipientem è publico, cumq. gratis officium suscipiat, gratis item hoc ipsum obeat. Nos enim in hac quoque parte subditos nostros redimemus, & his qui ex consuetudine per occasionem suffragii (ut vocant) aliquid percipiunt dabimus ipsi, hoc enim tum illis per thronum tuum erogantes ex publicis eius Provincie tributis: neq. patiemur, ut sub specie & velamento auctionis subditi nostri in servitutem adigantur.

§. 11. Præfidis nomen generale est, nam & Proconsul præfides erat, ita l. 1. t. 18. Præfidi nomen generale est: eorum & Proconsules & Legati Cæsaris, & omnes provinciarum regentes, licet Senatores sint, Præfides appellantur: Proconsulis appellatio specialis est.

Ejus iura & potestas. 1. apud se adopratio, emancipatio filii, manumissio serui. Vlp. l. 6. & t. de officio præfidis. 2. In homines suæ provincie potestatem habet. Paul. l. 3. Extra provinciam priuatus est. 3. Majus imperium habet omnibus post principem, ut Proconsul. Vlp. l. 36. ad edictum. 4. De omnibus causis, quibus vel præfectus vrbi, vel præfectus prætorio, itemque consules & prætores cæterique Romæ cognoscunt, correctorum, & præfidum provincie est notio. Hermogen. l. 2. juris Epitomarum. Recte itaq. Marcian. l. 3. Inst. omnia provincialia desideria, quæ Romæ variis iudices habent, ad officium præfidum pertinent. Omnium itaq. negotiorum ratio ad præfidem pertinet; & notandum est contra eos, qui præfidum minorem, q. proconsulum potestatem esse arbitrati sunt. Plura ejus officia, l. 1. t. 18. describuntur. Vbi notandæ nonnullæ leges aureæ, nempe 12. Sed licet is, qui Provincia præfuit, omnium Romæ magistratuum vice & officio fungatur: non tamen spectandum est, quid Romæ factum est, quam quid fieri debet. Et 13. Congruit bono & graui præfidi curare, ut pacata atq. quieta provincia sit, quam regit, quod non difficile obtinebit, si sollicite agat, ut malis hominibus provincia careat, eosq. conquirat: nam & sacrilegos, latrones, plagarios, fures conquirere debet: & prout quisq. deliquerit in eum animaduertere: receptoresq. eorum coercere, sine quibus latro diutius latere non potest. Et 18. Plebiscito continetur, ut ne quis præfidum, munus, donum caperet: nisi esculentum, potulentumve, quod intra dies proximos prodigatur.

§. 12. Agæ officium apud Turcas partim Præfecti Prætorio, partim Proconsulium muneri responderet. Nam militum Ianizerorum caput est, & iudex, & in bello primas obtinet. Alioqui Bassæ & Billerbegi, & Sangiarbegleri, varias functiones bello, & pace exercent. Verum cum illud imperium sit tyrannicum, latrones fere, & fures regionibus immittit, quos deinde diuites mactare Turca; & expilare assolet. Id vero difficile, quod illi, per quos administratur imperium, & foris leones agant, & domi vulpes; summa est enim Bassarum auctoritas apud Turcas; nam antiquitus rebus adhuc tenuibus, consilijs adhibebantur, nunc & consilia moderantur, & potentissimis præfunt regnis, eo periculosius, quod Imperatores affluet delicijs, Reipub. attendere non magno opere soleant, nisi cum pericula bellorum, vel q. frequens est Ianizerorum seditio veterum excutit.

§. 13. Diœcesis est, quæ certas diœceses administrat, sed varia fuit Diœceseon distinctio. Antiquitus n. provinciarum partes vocabantur Diœceses. Cicero l. 3. Epist. Ciliciensi provincie ait fuisse tres Asiaticas Diœceses attributas. At posterioribus imperij temporibus provincie fuere partes Diœceseon. Quinque Orientis diœceses erant. Ea quæ propria orientis diœcesis dicebatur, quindecim provincias comple-

Gratis officio fungatur.

Præfidum potestas.

Non exemplo alieno: sed suis legibus. præfides re, ut pacata atq. quieta provincia sit, quam regit, quod non difficile obtinebit, si sollicite agat, ut malis hominibus provincia careat, eosq. conquirat: nam & sacrilegos, latrones, plagarios, fures conquirere debet: & prout quisq. deliquerit in eum animaduertere: receptoresq. eorum coercere, sine quibus latro diutius latere non potest. Et 18. Plebiscito continetur, ut ne quis præfidum, munus, donum caperet: nisi esculentum, potulentumve, quod intra dies proximos prodigatur.

Provincia pars Diœceseos.

ſtetur, Aſiana decem, Pontica ſex, Ægyptiaca ſex, Dacia quinque; Occidentis quoque Diœceſes erant ſex Italica, Illyrica, Africana, Gallica, Hiſpanica, Britannica. Ex quo in Eccleſiæ uſum venit, ut Episcoporum diœceſes nominentur.

Proreges vbi multa regna.

§. 14. Proreges nunc eadem poteſtate præditi ſunt, quorum multos habet Hiſpania, alijs regnis non ita uſitata dignitas, quia nec tam diſtita, nec tam multa regna per vicarios adminiſtrant. Vice-regum & Proregum dignitas poteſtasque non eſt eadem, quæ erat Vicariorum, nam Vicarij ciuilem iuriſdictionem habebant, Vicereges vtramque. Vicarij Comitibus comparati ſunt 1. Cod. tit. 38. In ciuilibus cauſis vicarios comitibus militum cõuenit anteferri: in militaribus negotijs Comitibus vicariis anteponi, quotiens ſocietas in iudicando contrigerit, priore loco Vicarius ponitur, Comes adiunctus accedat. Siquidem præſectura meritis ceteris dignitatibus antiſtet: & vicaria dignitas ipſo nomine eius ſeruare iudicet portionem & ſacra cognitionis habeat poteſtatem iudicationis noſtra ſoleat repræſentare reuerentiam.

Auguſtales tamen Vicarij, qui à Principe creabantur, Chlamydem, & carpentum habebant, tributa procurabant. Caſſiodorus libro nono variariſlectionem.

§. 15. Princeps Dalmatarum tribunalibus præſidet, cauſasque cognoscit, non autem eſt prouinciarum præſes, proconſulari, aut aliâ poteſtate. De ipſo quoque Comite prouinciarum iudicabat, Comitibus quidem prouinciarum poteſtas data eſt, ſed tibi iudex ipſe commiſſus eſt, inquit Caſſiodorus libr. 7.

Conſulares ſub præfectis.

§. 16. Pontici tractus Vicarius dicitur etiam Comes Ponticæ diœceſeos, qui vices agebat Præfecti Prætorij. Vicarium, inquit Juſtinianus, viſum eſt nobis imponere omnibus prouincijs Ponticæ diœceſeos, ita ut non ſolum impleat locum Præfecti Prætorio, ſed & glorioliſſimi magiſtri officiorum, & glorioliſſimorum Ducum, & magnificentiſſimorum Magiſtratum, qui diuino patrimonio, & ærario, & domeſticis protectoribus præſunt. Erant illi Propæfecti & diœceſin aliquam vice Præfecti regebant. Imperium tamen à Principe habebant. Vicarius Præfecti prætorio ſeptem in prouincijs Italiae juſ dixit. Erant verò non modo Vicarij Prætorio, ſed etiam magiſtri militum. Apud Eutropium libro ſeptimo capite ſexto ſub Vicario Italiae ſunt, Venetiarum, Æmyliæ, Flaminia, Liguria conſulares. Præſes alpium Cortiarum, & vtriuſque Rhætiæ.

Tetrarcharum nomen à Theſſaliis.

Tetrarchæ Satraparum pene vices obierunt, & Vicariorum, quanquam noſtris Comitibus, & Baronibus ſunt ſimiliores. Nominis origo à Theſſaliis: eorum enim regio in partes quatuor diuiſa fuit, quarum vnaquæque *τετραρχία* vocabatur; nomina earum Theſſaliotis, Phrotis, Pelasgiotis, Eſtiæotis. Hinc factum, ut qui in parte aliqua imperarent, *τετραρχαι* vocarentur. Sic Antipas, & Philippus Tetrarchæ conſtituuntur ab Auguſto. Joſephus libro decimo ſeptimo capite decimo octauo. Gallograciæ plures fuiſſe Tetrarchas, conſtat ex Hirtio de bello Alexand.

§. 17. Hoc imprimis ſapienter conſtitutum eſt, ut Conſulibus & Prætoribus deſignatis, antequam Magiſtratum inirent, prouinciæ decernerentur, quas deſignati vel inter ſe compararent, vel ſortirentur. Hac enim ratione antequam Magiſtratum inirent, nouerant quibus foris imperaturi eſſent, & prouinciales ex conſulatu vel præturâ de ſui quodque præſidis moribus iudicabant. Imperatorum tempore cum vnius arbitrio præſides mitterentur, id ſeruari non potuit.

Verum de hiſce ſatis dictum eſt. Hoc vnum repetito, iterumque repetito, Magiſtratus prouinciales crebro viſitandos, eorumque acta examinanda, alioqui ipſa poteſtate deteriores fore.

Proconſules ſub Auguſto.

§. 18. Proconſules Auguſti tempore alio modo etiam dicti, nam quos in prouincias pacatas, quarum curam ut Senatui commiſſerat, cum imperio mittebat, etiam Proconſules vocabat. Annuas præfecturas, inquit Dio, Auguſtus eſſe iuſſit, niſi quibus multitudinis liberorum, aut nuptiarum ratione priuilegium haberet: utque de communi Senatus conſilio mitterentur, neque gladio accincti, neque militari habitu vten-tes. Proconſules autem eos dici voluit, non modo duos iſtos Conſulares, ſed reliquos etiam Prætorios, aut qui Prætoriorum loco haberentur: utque lictores vtrique tot, quot in vrbe permiſſum eſt legibus habere, adſeſſent, ut imperij inſignia ſtatim atque extra pomerium veniſſent, adſumerent, & uſque ad reditum in urbem ea ſeruarent. Eſt poſtea: Senatus autem, & ſorſim quidem Conſularibus Africam atque Aſiam conceſſit: & Prætorius reliquis prouincijs adſcripſit. Vtriſque autem ex æquo interdixit, ne ante quintum annum à geſto in vrbe Magiſtratu prouincijs ſortirentur: ita fiebat, ut eſſi eorum numerus, quam prouinciarum erat maior, tamen ad omnes tandem imperium perueniret. Poſt Caſaris autem Octauiani tempora, cum nonnulli eorum male geſiſſent Magiſtratum ſuum, Imperatori iſta quoque prouincia adiecta ſunt, ac ſic hiſ etiam ipſi quodammodo iſ prouincijs aſſignabat. Ceterum & Legatos, ſeu Aſſeſſores quosdam ſibi adſciſcebant, quorum conſilio in adminiſtratione prouincia vterentur, vnicum quidem Prætorius, ex ſui aut inferioris ordinis hominibus, tres autem conſularis, ex eiſdem dignitatis viris accipiebat eos, qui ipſi Imperatori probarentur. Erat etiam hoc generaliter de omnium prouinciarum poteſtate conſtitutum, ne quem delectum militum agerent: ne pecuniam, præter eam, qua conſtituta erat, exigere, Senatus, Imperatoriſque iniuſſu: Cum Succeſſor miſſus eſſet, ut ſtatim ex prouincia abiret, ac ne in redeundo domum tempus tereret, ſed intra tertium menſem Romam reuerteretur.

Cautè Auguſtus poteſtate proconſulum enervat.

§. 19. Comitatus erat magnus & ſumptuoſus, & nimis ſum vehementer Reipublicæ grauis, erat Quaëſtor, Legatus, Tribuni, Centuriones, & præter officia militaria accenſi, lictores, totaque cohors amicorum. Alexander Seuerus, aliique modum ſtatuere, nec enim aliam ob cauſam tantos ſumptus in Magiſtratus Senatus decreuit, niſi ut publicæ opes eo modo in patricos effunderentur. Quamobrem modus merito conſtitutus eſt.

Nimium ſumptuoſus magiſtratum erant.

§. 20. Quod Auguſtus Proconſules, ſine cingulo & iure militari in prouincijs miſit, idque ſenſim intermiſſum eſt, nonnulla enim incommoda peperit, multoque magis cum in eadem prouinciâ duo Magiſtratus, togatus & ſagatus erat: nec ſatis accurata ratio eos in officio continendi; quocirca Juſtinianus vtramque poteſtatem coniunxit. Nouell. 21. capit. 1. Hac nos permouerunt, ut hunc quoque Magiſtratum, quemadmodum apud Piſidia fecimus, coadunatum redderemus, & noſtro oppoſito nomine prætoris ei appellationem inderemus. Volumus enim & hunc Prætorium Juſtinianum Lycæoniæ appellari, quomodo ſane & Piſidia & aliorum. Deinde etiam vtramque cohortem in vnam contrahimus, & cui ciuiliſ & cui militaris Magiſtratus præſuit, ac prætorianam illam appellamus, conſtituendam ex probatorijs: more ſolito ex ſacro libellorum ſcrinio; ex quo olim & Duciani eas ſerebant procedentibus, menſuramque illius ad centum viſque virorum numerum extendimus; & vtriſque Magiſtratus annonas illi aſſignamus, ſed Aſſeſſori & reliquis.

Sine iure cinguli non bene miſſi in prouincijs.

Juſtinianus correxit.

Piſidia itaque rectorem, quæ & Præſidem & Prætorium appellauit, proconſulari imperio præpoſuit; Eadem deinde animi inductione Lycæoniæ prætorium

rem

duplex magistratus diffinitione parat.

rem dedit, Nonell. 25. in unum contrahens duos Magistratus, & duos contemperans, ut ipse loquitur. Multis verò se locis id fecisse proficitur Nouell. 26. idq; ob diffensionem. Verba valde pensanda sunt Regibus, quae Iustinianum mouerunt. Duos, inquit, sane picario nomine ad longum murum sedere omnes scimus, quorum alter militares cohortes regit (est enim magna vis militum eo in loco) alter Praefectus est negotiis civilibus. At cum ambo visceribus implent, hic quidem gloriosissimorum Praefectorum, illa verò magnanimorum Magistrorum militia, nunquam tamen inter se consentiunt: tametsi suas vnicuique annonas fisco separatim suppeditat, & alia praebet salaria, nihilominus unum hoc sibi negotium perpetuo & indefinenter sumunt, ut conentiones inter se immortales exercent. Recte igitur atq; ordine visum nobis est, hic quoq; facere, quod apud alias gentes, quaquam non ita esset, non ita militaris custodia indigentes fecimus: & ut non hic quidem civilibus negotiis praesit, ille verò inter milites & solos imperitet, vtrumq; officium in unum contrahere, & praeficere ei loco grauem aliquem & reuerentia dignum magistratum, qui ex aequo tam civilia illic negotia curet, quam de venusto & decenti ordine militum sollicitus sit. Nam qui provinciam moderatur, is in aliis versatur locis, vix illis sufficiens.

Eadem lex dicta est de Praetore Siciliae Nou. 104. Habeto Sicilia Praetorem, qui & res civiles tractet, & curam gerat militaris impensa, Publica tamen tributa ad eius sollicitudinem non pertinent.

CAPUT XXII.

Iudicium in Republica ratio constituta.

Iudicium seruari in Republica aequitatem.

§. 1. Iudiciorum aequitas Rempublicam praecipue continet, ea neglecta, nec bellum quidem recte administrari potest. Quomodo enim sine iustitia stare ciuitas non potest, ita nec sine iudice; est iudex jus animatum: ὁ δικαστὴς εἶναι βέλτερον εἶον δίκης ἢ ἐμὲν ὑποχρῶν. Est verò μετρητής mediator, qui partes coniungit aequalitate. Est δικαστὴς, qui lites lecat, ut Aristoteles 5. Mor. c. 7. Iudicium alii definiunt esse iuris alicui obsecuti per legitimos tramites explicationem, alii iustitiae administrationem in causa per iudicem cognita. Vera definitio est: Iudicium esse legitimam definitionem iudicis potestatem habentis, ut eius sententia lis finem accipiat. Iurisdicção latissime patet. 2. t. 1. l. ius. Eum qui iudicare iubet magistratum esse oportet. In iudice autem constituendo id seruandum est, quod in regula, normaue aedificiorum fuit, ut quam rectissima, atque inflexibilis omnino sumatur, ita iudicem regere oportet, qui nec ad iram, nec cupiditatem facile impellatur, perinde enim esset, ac si quis regulam incurueret, ut muro quadret.

Iurisdicção late patet.

Iudex sit immobilis.

§. 2. Multos de varijs litibus legendos iudices esse nos vsus Rerumpublicarum docet. Aristoteles l. 4. polit. c. 16. ita censet. Iudiciorum autem differentia tribus finibus continetur, ex quibus, de quibus, quomodo. Ex quibus, hoc est, vtrum ex omnibus, an ex quibusdam iudices sumantur: de quibus, quot sint genera iudiciorum: quomodo, vtrum sorte, an suffragio iudices fiant? Ac primum sanè exponamus, quot sint iudiciorum genera, ut sit explicata iudiciorum partitiō. Otto igitur sunt iudiciorum genera, vnum est, quod ad repetendas rationes a magistratibus pertinet: alterum, quod ad delicta publica, eaque, quae in personas publicas iniuste commissae sunt: tertium, quod ad peccata in Republica statum: quartum, de controuersis & magistratum, & priuatorum, cum ambigunt de multarum irrogationibus: quintum, de priuatis verum magnarum contractibus, & praeterea de cadibus, & de criminibus inter fideiarios, & de rebus peregrinis. Maleficiorum autem ad caedem pertinentium

genera, siue apud eosdem iudices res agatur, siue apud alios: alia sunt sponte & consilio admissa, alia inconsulto atq; iniure: & alia conceduntur illa quidem, & de factio consiat inter eos qui litigant, sed de iure ambigitur. Quartum maleficium est, cuius crimen is infertur, qui ob eadem non voluntariam exulabant, ab exilio reuocatis, ut capitis causam dicerent: quale dicitur Athenis, esse etiam id iudicium, quod exercetur in Phreattone. Sed talia haec in omni aeternitate pauca eneniunt, eaq; in magnis ciuitatibus. Iudiciorum autem eorum, quae ad res peregrinorum pertinent, vnum genus est, quo peregrinus cum peregrino litigat, alterum, quo peregrinus cum ciue. Praeter haec omnia autem sunt & iudicia de paruis contractibus, ab vna drachma vsq; ad quinq;, & paulo amplius. Oportet enim etiam de his iudicari, neq; tamen cadunt in iudicium multitudinem.

De minimis etiam est iudicandum.

§. 3. Iudicium igitur ordinem exequi in animo est. Praetores hoc vnicè officio functi sunt Romae, quamuis enim Varro lib. 4. de lingua latina à praefundo dictos esse arbitretur, idque confirmet Iustinianus, quod tam in re bellica, quam legum praescriptione praerent, functio tamen eorum Romae intra iuris dicundi metas constitit; Consules frequenter auocabantur, ne jus dicere poscentibus possent, itaq; praetor, iurisdicundi causa factus est Sp. Fur. Marci filius Camillus Anno ab V. C. 386. Eodem quo L. Sextius Primus de plebe Consul, quamuis certamina intestina spectantibus, non tam iustitiae, quam ambitioni Magistratus ille originem suam debere videatur.

Praetores primo iuris gratia creati.

Praetor primus ambitione delectus.

Concessum est enim ab nobilitate plebi de Consule plebeio, à plebe nobilitati de praetore vno, qui jus in vrbe diceret, ex patribus creando; verba Liuij sunt lib. 6. & lib. 7. addit. Annus hic erat insignis noui hominis consulatu, insignis duobus magistratibus, praetura, & curuli aedilitate, hos sibi patricii quasiuere honores pro concessio plebi altero consulatu. Plebes consulatum L. Sextio, cuius lege partus erat, dedit: patres praeturam Spur. Furio M. Filio Camillo, aedilitatem Cn. Quintio Capitolino, & Publio Cornelio Scipioni suarum gentium viris gratia campestri dederunt. L. Sextio Collega ex patribus datus Lucius Aemilius Mamercus. Et paulò post: Cum de industria omnia, ne quid per plebeium consulem ageretur, proferrentur: Silentium omnium rerum, ac iustitio simile otium fuit: nisi quod non patientibus tacitum tribunis, quod pro consule vno plebeio tres patricos magistratus curulibus sellis praetextatos consules tanquam sedentes nobilitas sibi sumpsisset, praetorem quidem etiam iura reddentem, & Collegam consulibus atq; iisdem auspicijs creatum: verecundia inde imposita est Senatui ex patribus iubendi adiles curules creati.

Alius deinde creatus, qui peregrinis ius diceret.

Primo ut alternis annis ex plebe fierent conuenerat: postea promiscuum fuit. Additus deinde alter, qui peregrinis diceret, qui peregrinus, & minor praetor dictus est, ut prior Urbanus & Maximus, electi centuriatis comitijs iurisdictionem fortiebantur. Post crescente non magis vrbe, quam fraude & sceleribus, quatuor creati sunt Praetores. Liuius Epist. 20. & deinceps sex creati sunt, ut habet Liuius l. 37. Tandem à Sulla additi quatuor, ut decem essent, & primi quidem duo priuata iudicia exercuerunt, ceteri publica; & ne mireris mores veterum, duo inter fideiarios jus dixerunt, vnus de repetundis, alij de alijs quæstionibus.

Tandem decem praetores.

§. 4. Quamuis autem dicendi iuris causa creati essent, in bella tamen deinde sunt missi. Sic apud Liuium lib. 23. duo mittuntur in Siciliam & Sardiniam. Id postea etiam vsu obtinuit, ut non minus praetores, quam consules prouincias sortirentur. A tribunalibus igitur ad castra deducti sunt Praetores.

Postea sortiti sunt prouincias.

§. 5. Contrarium in praefecto praetorio vsu venit. Principio quidem constituti sunt, ut essent ἐπαρχοὶ αὐλῆς, praefecti aulae, teste Herodiano, vocanturque ἐπαρχοὶ & ἐπαρχοὶ τῶν δορυφόρων τῆς στρατῆς, & τῆς στρατῆς.

Praefecti praetorio à bellica dignitate ad tribunalia veniunt.